

UO'T: 633.51, 633.1

MING DONA DON VAZNI VA DON HOSILDORLIGIGA KO'CHAT SONINING TA'SIRI

Namozov Fazliddin Bahromovich

q.x.f.d., professor

Toshkent davlat agrar universiteti

Tursunov Avazbek Abdulvoxidovich

mustaqil izlanuvchi

Paxta seleksiyasi, urug'chiligi va yetishtirish agrotexnologiyalari

ilmiy-tadqiqot instituti Namangan ilmiy-tajriba stansiyasi

Annotatsiya

Jahonda aholi soni ortib borishi va ob-havoni isib ketish natijasida, qishloq xo'jaligida mavjud resurslaridan tejamkor va samarali foydalanib mahsulot yetishtirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqolada ham tomchilatib sug'orish texnologiyasi qo'llanilgan maydonlarda g'o'za bilan qo'sh ekinlar yetishtirishda don hosildorlik ko'rsatkichlari keltirilgan. G'o'za bilan birga, g'o'za qator oralarida dukkakli-don ekinlari mosh, no'xat va loviyani 166 va 83 ming tup/ga ko'chat qalinligida parvarishlanganda ming dona don vazni ko'chatlar soni kam bo'lganda, don hosildorligi esa ko'chatlar soni ko'p bo'lgan variantlarda Yuqori bo'lganligi aniqlandi.

Kalit so'zlar: g'o'za, mosh, no'xat, loviya, qo'sh ekin, ko'chat, don, hosildorlik

Аннотация

В связи с ростом населения Земли и потеплением погоды большое внимание уделяется производству продукции с использованием имеющихся ресурсов экономно и эффективно в сельском хозяйстве. В данной статье представлены показатели продуктивности зерна при выращивании двойных культур с хлопчатником на территориях, где применяется технология капельного орошения. Наряду с хлопчатником в междурядьях хлопчатника выращивают зернобобовые культуры, маш, горох и фасоль при густоте 166 и 83 тыс. бушелей/га и при небольшом количестве семян на тысячу массы зерна, а урожайность зерна оказалась выше в вариантах с большим количеством семян.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

Ключевые слова: хлопок, маш, горох, фасоль, двойной урожай, рассада, зерно, урожайность.

Abstract

As a result of the increase in the world's population and the warming of the weather, great attention is being paid to the production of products using the available resources economically and efficiently in agriculture. In this article, the indicators of grain productivity in the cultivation of double crops with cotton are presented in the areas where drip irrigation technology is used. Along with cotton, leguminous grain crops, mung beans, peas and beans, are grown between cotton rows at a thickness of 166 and 83 thousand bushels/ha, and when the number of seedlings per thousand grain weight is small. , and the grain yield was found to be higher in variants with a large number of seedlings.

Keywords: cotton, mung bean, pea, bean, double crop, seedling, grain, productivity

Kirish.

Respublikamizda foydalanishda bo'lgan ekin yerlarining 1 million gektardan ortiq maydonda paxta 70 ming gektardan ortiq maydonda esa dukkakli-don ekinlari yetishtirib kelinmoqda. Bizga ma'lumki paxta mahsuloti qimmatbaho hisoblanib ko'plab sohalarda keng foydalanib kelinmoqda. Dukkakli-don ekinlari o'zining qimmatli ozuqaviylik xususiyati va tuproq unumdorligini oshirishda ahamiyatli o'simliklar hisoblanadi. So'ngi yillarda mintaqamizda havo haroratining ko'tarilib borishi natijasida suv tanqisligi xavf solmoqda. Bu esa qishloq xo'jaligida ekinlarni parvarishlab mahsulot yetishtirishda birmuncha qiyinchiliklar Yuzaga keltirmoqda. Bu muammoni hal etish maqsadida Hukumatimiz tomonidan ko'plab qarorlar qabul qilinmoqda. Keyingi yillarda Mamlakatimizda g'o'za bilan birga qo'sh ekinlar yetishtirish texnologiyasi ustida SH.Nurmatov D.Shadmonov, X.Bekmurodov, I.Ro'ziev, N.Ravshanova va boshqa bir qator tadqiqotchilar izlanishlar olib borib xulosalar berishgan.

Ekish me'yori oshgan sari mosh navlarining dukkak soni, vazni, uzunligi, don soni va vazni hamda 1000 dona donning vazni ham kamayib borganligi aniqlangan. Mosh navlari bahorda ekilganda, biometrik ko'rsatkichlari Yuqori bo'lishi aniqlandi [1]

Mosh urug'lari mayda tuxumsimon cho'ziq, uchlari kesik yoki Yumaloq shaklida, rangi yashil, sariq, qo'ng'ir, qora, yaltiroq bo'lib, 1000 dona urug' vazni 50-80 grammni ni tashkil etadi. Moshning Durdona navining 1000 dona vazni o'rtacha 64 grammni tashkil etadi [5, 7].

No'xatning Yulduz navini andoza sifatida sinalganda 1000 dona don vazni o'rtacha 303 gr ni hosildorlik 13,8 s/ga ni tashkil etgan [2].

Loviyani Ravot navi biologik pishish davrida 1000 dona don massasi 488-502 grammni, don hosildorligi 21-25 s/ga ni tashkil etadi [3].

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

Andijon viloyatining och tusli bo'z tuproqlar sharoitida kuzgi bug'doydan so'ng mosh o'simligini parvarishlashda azot, fosfor, kaliy o'g'itlarini 50, 80, 60 kg/ga me'yorda qo'llanganda 1000 dona don vazni 62,8 gr ni, don hosildorligi 20,1 s/ga ni tashkil etgan [4].

Takroriy ekinlar oddiy usulda sug'orilib ma'dan o'g'itlar qo'llanilmaganda soyadan 9,7 ts/ga, moshdan 8,3 ts/ga va loviyadan 10,7 ts/ga don hosil yetishtirilgan [6].

Olib borilgan izlanishimizdan g'o'za bilan qo'sh ekin sifatida mosh, no'xat va loviyani ko'sh ekin sifatida g'o'za qator oralarida 60(20x20x20)x10x1 va 60(30x30)x10x1 sxemalarda 166 va 83 ming tup/ga ko'chat qalinligida yetishtirilganda mosh, no'xat va loviyani ming dona don vazni va hosildorligiga ta'sirini o'rganilgan

Materiallar va uslublar.

Tadqiqot 2022 yilda PSUYAITI Namangan ilmiy-tajriba stansiyasi tajriba dalasida olib borildi. Tadqiqot g'o'za qator orasida mosh, no'xat, qizil loviyani 60x(20x20x20)x10x1 va 60x(30x30)x10x1 ekish sxemalarida 2 qator 166 va 1 qator 83 ming tup/ga ko'chat qalinligida parvarishlandi. Tajriba yettita variant uchta qaytariqda g'o'zani Buxoro-102, moshni Durdona, no'xatni Lazzat, loviyani Rovot navlari ekib parvarishlangan. Izlanishlar olib borish "Dala tajribalarini o'tkazish uslublari" (O'zPITI, 2007), va Matematik tahlillar Dospexov B.A. (1985) bo'yicha bajarildi.

Natijalar va munozara.

Olib borilgan tajribada g'o'za bilan birga qatorlar oralarida mosh, no'xat va loviyani birga parvarishlanganda ming dona don vazni va hosildorlik ko'rsatkichlari (1-jadval) ko'chat soniga bog'liq holda o'zgarishi aniqlandi.

Tajribada 2, 3 va 4-variantlarda mosh, no'xat, loviyani 60(20x20x20)x10x1 sxemada 166 ming tup/ga ko'chat qalinligida yetishtirilganda, 1000 dona don vazni 61,8; 285,6 va 317,4 grammni tashkil etdi. Ushbu ekinlarni 60(30x30)x10x1 sxemada 83 ming tup/ga ko'chat qalinligida yetishtirilganda esa 1000 dona don vazni 64,0; 298,5 va 325,3 grammga teng bo'lganligi aniqlandi. 5-variantda yetishtirilgan moshning ming dona don vazni 2-variantda yetishtirilgan mosh doniga nisbatan 2,2 grammga, 6-variantda parvarishlangan no'xtani ming dona don vazni 3-variantga nisbatan 12,9 grammga, 7-variantda yetishtirilgan loviyaning ming dona don vazni 4-variantga nisbatan 7,9 grammga ortiq bo'lganligi aniqlandi.

Qo'sh ekinlarni don hosildorlik ko'rsatkichlari ko'chat soni ko'p bo'lgan variantlarda yuqori bo'lganligi aniqlandi. G'o'za qator oralarida qo'sh ekinlarni 166 ming tup/ga ko'chat qalinligida 2, 3, 4-variantlarda parvarishlangan mosh, no'xat, loviyadan 14,2; 8,2; 8,5 st/ga hosil olindi. Don hosildorligi 83 ming tup/ga ko'chat qalinligida 5, 6, 7-variantlarda parvarishlangan mosh, no'xat, loviyada 11,5; 6,1; 6,5 st/ga ni tashkil etdi. Ko'chat soni Yuqori bo'lgan variantlar ya'ni, 2-variantda

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

parvarishlangan mosh hosildorligi 5-variantga parvarishlangan moshga hosiliga nisbatan 2,7 st/ga, 3-variantda parvarishlangan no'xat hosili 6-variantda yetishtirilgan no'xat hosiliga nisbatan 2,1 st/ga, 4-variantda yetishtirilgan loviya hosili esa 7-variantda yetishtirilgan loviya hosiliga nisbatan 2,0 st/ga Yuqori bo'lganligi aniqlandi.

1-jadval

Qo'sh ekinlarning ming dona don vazni va hosildorligi

V	Ekin turi	Ekish sxemasi	Qo'sh ekinlarni ko'chat qalinligi, ming tup/ga	Ming dona don vazni, gr	Hosildorlik, st/ga
1	G'o'za	-	-	-	-
2	G'o'za+Mosh	60(20x20x20)x10x1	166	61,8	14,2
5		60(30x30)x10x1	83	64,0	11,5
3	G'o'za+No'xat	60(20x20x20)x10x1	166	285,6	8,2
6		60(30x30)x10x1	83	298,5	6,1
4	G'o'za+Loviya	60(20x20x20)x10x1	166	317,4	8,5
7		60(30x30)x10x1	83	325,3	6,5

Xulosa.

Keltirilgan natijalarda shunday xulosaga kelish mumkinki. G'o'za qator oralarida mosh, no'xat, loviyani qo'sh ekin sifatida yetishtirishda, variantlarda ko'chatlar soni ikki barobar farq qilsa ham hosildorlik ko'rsatkichlarida farq katta emasligini, ko'chat soni kam bo'lganda ekinlarning ming dona don vazni yuqori bo'lishi bilan ifodalash mumkin.

Adabiyotlar:

1. Idrisov X. Moshning "Navro'z" navi biometrik ko'rsatkichlariga ekish muddati va me'yorining ta'siri // Agro Ilm № 4. 2019 30-31 b.
2. Isakov K.T va bosh. Lalmi yerlarda no'xatning yangi nav va tizmalarining hosildorligi /Fundamental fan va amaliyot integratsiyasi: muammolar va istiqbollar respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari 2018 yil 24-25 may 222-224 b.
3. O'roqov S., Oltiboyeva F loviyaning xalq xo'jaligidagi ahamiyati / Lalmikor dehqonchilikning ahamiyati, ilmiy asoslari va uni rivojlantirishning innovatsion agrotexnologiyalari" mavzusidagi Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya ilmiy maqolalar to'plami 19-may 2023-yil 209-211 b.
4. Raxmatullev G' va bosh. Mosh ekinida ma'dan o'g'it miqdorining tuproq unumdorligiga ta'siri /Global iqlim o'zgarishlariga chidamli, hosildorligi va sifati

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

Yuqori bo'lgan boshqoli don, dukkakli, moyli, ozuqa ekinlarni parvarishlash istiqbollari xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya 2022-yil 13-may 343-349 b.

5. Umirova L, Amanov B, Mo'minova M. Mosh (*phaseolus aureus* L.) Turiga mansub mahalliy va xorijiy namunalari urug'larining laboratoriya sharoitida unuvchanligi // Academic Research in Educational Sciences Volume 3 (Issue 2) 2022 Pp 982-987

6. Xoshimov I.N va bosh. Takroriy ekinlarni sug'orish suvlaridan samarali foydalanish va tuproq zarrachalarining Yuvilishiga ta'siri /Global iqlim o'zgarishlariga chidamli, hosildorligi va sifati Yuqori bo'lgan boshqoli don, dukkakli, moyli, ozuqa ekinlarni parvarishlash istiqbollari xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya 2022-yil 13-may 289-292 b.

7. Yakubjonov O, Tursunov S, Muqimov Z // Donchilik darslik. Yangi asr avlodi-2009 y, 261-b.